

УДК 658.5.012.1

**Ощипок І. М.**

him1960@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-5427-3376

Researcher ID: F-4641-2019

д.т.н., проф., завідувач кафедри харчових технологій,  
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

**Бліщ Р. О.**

roksolanaalex1976@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1143-5264

Researcher ID: F-8682-2019

к.т.н., доц., доцент кафедри технології органічних продуктів,  
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

## ПЕРЕДУМОВИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

**Анотація.** У статті розглянуто питання формування чинників ефективного розвитку харчової промисловості України. Обґрунтовано теоретичні і прикладні засади визначення факторів ефективної виробничої діяльності підприємств харчової промисловості у напрямі підвищення рівня їхньої конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках. Розглянуто роль інноваційних центрів із реалізації результатів наукових досліджень або наукової діяльності, в яких наукові знання перетворюються на справжній прибуток і які супроводжуються незмінними маркетинговими дослідженнями, організацією каналів збуту і комерційних угод. Розглянуто розроблення наукомісткої продукції для харчової промисловості на основі результатів інноваційного процесу як паралельно-послідовного здійснення науково-дослідницької, науково-технічної, виробничої, маркетингової діяльності підприємства. Описано структуру інноваційного процесу високотехнологічних підприємств (плантаріїв) харчової галузі промисловості на основі чотирьох основних етапів: фундаментальних, прикладних досліджень, дослідних і технологічних робіт, виробництва нової продукції та її комерціалізації. Показано, що всі етапи взаємопов'язані і взаємозалежні та узгоджуються з метою систематизації механізмів управління. Установлено найважливішу потреба сучасних харчових виробництв і підприємств – можливість зміни їхньої структури з метою репрофілювання на випуск нової продукції, затребуваної ринком або державою. Показано, що харчова індустрія володіє специфічним життєвим циклом, до якого входять продукти, виробничо-територіальні локалізації і самі підприємства, що формуються з окремих рубежів. Сформульовані основні напрями формування та використання конкурентних переваг харчових підприємств. Зазначено, що вільна підприємницька діяльність дає можливість підприємствам харчової промисловості не лише залучати та використовувати доступні чинники виробництва відповідно до своїх потреб, а й здійснювати роботу з формування нових конкурентних переваг у тих сферах, які є більш привабливими та необхідними.

**Ключові слова:** розвиток, харчове, підприємство, структура, інновація, прибуток.

**Oshchypok Ihor**

him1960@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-5427-3376

Researcher ID: F-4641-2019

Doctor of Engineering, Professor, Head at the Department of Food Technologies,  
Lviv University of Trade and Economics, Lviv

**Blishch Roksolana**

roksolanaalex1976@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1143-5264

Researcher ID: F-8682-2019

Ph.D., Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Technology of Organic Products,  
«Lviv Polytechnic» National University, Lviv

## PREREQUISITES FOR EFFECTIVE DEVELOPMENT OF FOOD INDUSTRY ENTERPRISES

**Abstract.** The article considers the issues of formulating the factors of effective development of the food industry of Ukraine. Theoretical and applied principles of determining the factors of effective production activity of food industry enterprises in the direction of increasing the level of competitiveness of enterprises in domestic and foreign markets are

*substantiated. The role of innovation centers for the implementation of research results or research activities, in which scientific knowledge is transformed into real profits and is accompanied by constant marketing research, organization of sales channels and commercial transactions, is considered. The development of knowledge-intensive products for the food industry, based on the results of the innovation process as a parallel and consistent implementation of research, scientific, technical, production and marketing activities of an enterprise is revealed. The structure of the innovation process of high-tech enterprises of the food industry is described on the basis of four main stages: basic and applied studies, research and technological works, production of new products and their commercialization. It is shown that all stages are interconnected and interdependent and are coordinated in order to systematize the management mechanisms. The most important need of modern food industries and enterprises is the ability to change their structure for the purpose of re-profiling for new products production that are demanded by the market or the state, is determined. It is shown that the food industry has a specific life cycle which includes products, production-territorial localizations and the enterprises themselves, which are formed from separate frontiers. The main directions of development and use of competitive advantages of food enterprises are formulated. It is noted that free entrepreneurship allows food industry companies not only to attract and use available factors of production in accordance with their needs, but also to carry out their work to create new competitive advantages in those areas that are more attractive and necessary.*

**Key words:** development, food, enterprise, structure, innovation, profit.

**JEL Classification:** L23, O3, O14, O29

**DOI:** <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2021-29-07>

**Постановка проблеми.** У сучасних реаліях у наукових колах широко дискутується про потребу модернізації українського товаровиробника, ключова ідея якої – рекомендувати підприємству як первинній ланці виробництва знизити певні труднощі для вдосконалення технологічного процесу. Модернізація підприємств вважається моментом підйому і відноситься до більш своєчасних завдань ринкової видозміни виготовлення продуктів в умовах сьогоденних викликів, яка покладена в основу діяльності підприємства, його інноваційної сфери і можливостей бізнесу. Увага приділяється тільки потребам подальшого здійснення процесу виробничої модернізації підприємств харчової промисловості України. Ключовою метою втілення виробничої модернізації плантаріїв (модернізованих підприємств), на нашу думку, вважається створення нової, прогресивної технології і належних загальних взаємозв'язків та створення конкурентних продуктів. Багатовекторність цього сценарію модернізації визначає інтереси в намірі його реалізації.

На розвиток корисного потенціалу суттєво впливає безліч чинників прибуткового зростання, зумовлених активним розробленням та інтеграцією вже існуючих і напрацьованих здобутків вітчизняної харчової науки. Але адекватної реакції виробників, зумовленої експоненціальним зростанням попиту, на жаль, у досліджуваний проміжок часу не спостерігається, тому можна зробити висновок про відсутність тісного зв'язку наукових та інноваційних центрів із каналами розроблення і виготовлення продукції.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питання формулювання чинників ефективного розвитку харчової промисловості віддзеркалено у значній кількості наукових праць зарубіжних та вітчизняних учених. Зокрема, опорні основи розвитку та управління розкрито в дослідженнях таких зарубіжних учених, як А. Сміт, А. Маршалл, Дж. Робінсон, Й. Шумпетер, Д. Кейнс, Ф. Фішер, М. Портер, П. Самуельсон. Серед вітчизняних учених, які сформували сучасні підходи до визначення факторів ефективного розвитку харчової промисловості, слід виділити роботи Н. Басюркіна, М. Бутка, В. Геєця, Л. Дейнеко, П. Купчака, О. Тура та

ін. Однак нові умови діяльності підприємств потребують трансформації підходів до визначення базових чинників формування дієвої та ефективної системи управління розвитком підприємств харчової промисловості. Питання науково-інноваційної і інформаційної інфраструктури харчових підприємств і сфери обслуговування на прикладі окремого регіону розглянуто в [1; 2]. Розвиток і трансформацію підприємств галузі описано в дослідженнях [3–8; 10].

Харчова промисловість належить до сфери діяльності, в якій проводяться дослідження, розроблення, створення дослідної бази харчової науки і виробництва нової продукції, вона стикається в умовах ринково орієнтованої економіки з проблемами впровадження та реалізації результатів науково-технічної діяльності і виробництва нової харчової продукції споживачам. У вітчизняній економіці наразі не сформовано умови ефективного взаємодії комерційного сектору, основним завданням якого є реалізація нової продукції на споживчому ринку, з підприємствами, які випускають сучасну продукцію нового асортименту. Тим самим помітно гальмується розвиток виробничого потенціалу країни по відношенню до розвинених країн.

**Постановка завдання.** Основною метою статті є обґрунтування теоретичних і прикладних засад визначення чинників ефективної виробничої діяльності підприємств харчової промисловості у напрямі підвищення рівня їхньої конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках на підставі інноваційної діяльності наукових організацій і плантаріїв із виробництва харчових продуктів і виробів.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Науково-технічний прогрес є невід'ємним атрибутом зростання добробуту країни. Науковий рівень і виробничо-технологічний потенціал харчових підприємств, здатних до технічного освоєння нововведень або будь-яких технічних перетворень, стають не лише потужними конкурентними інструментами у процесі домінування на ринку використання сучасних, наукомістких технологій, а й основною умовою формування сприятливого інвестиційного клімату як для держави, так і для харчової галузі. Науково-технічний прогрес спричиняє

вирішальний вплив на розвиток суспільства і структуру його споживання, що також відображається на виробничих підприємствах, які працюють на споживчий сектор економіки. Технологічний уклад, існуючий на виробництві, характеризується технічним рівнем усього підприємства що, безсумнівно, впливає на якість виробленого продукту. Значна частина вітчизняних підприємств знаходиться на низькому технічному рівні, який не відповідає навіть Четвертому технологічному укладу. Високий знос виробничого обладнання, використання застарілих технологій, недостатня кваліфікація персоналу й край обмежені можливості оновлення основних фондів або часткової реструктуризації організаційної структури підприємства чинять негативний вплив на процес розвитку харчової галузі.

Академіком Б.Н. Кузиком розроблено діаграму ритмів зміни технологічних укладів і поколінь техніки у досить широкому часовому діапазоні, в якій розвинулася «Інноваційна теорія підприємництва» Й. Шумпетера (рис. 1).

Відповідно до цієї теорії, одна з провідних ролей відводиться абсолютно новому поняттю у виробництві і реалізації продукції – інновації – «встановлення нової виробничої функції».

У нове поняття входять виробництво нового товару, впровадження нових форм організації, злиття, відкриття нового ринку. Таким чином, у 1913 р. з'явилось поняття «інновація». Але досі широке термінологічне поле понять «інновація», «інноваційна діяльність», «інноваційна політика» представляє велику тему для дискусій, адже документ, який офіційно закріплює трактування стрижневого поняття «інновація», поки що не створений.

Проблема ідентифікації ресурсів, зайнятих у різних видах діяльності, що насилу розпізнаються як наукова діяльність або інженерно-виробнича, розмиває межу і створює негативне судження про природу новації.

Часто проблему переходу на інноваційну діяльність намагалися вирішувати адміністративно-організаційним шляхом. Водночас спеціальні організаційні структури підбиралися і формувалися так, щоб наука і виробництво були нерозривні за умови чітко визначеного адміністративно-організаційного управління.

На цьому шляху прослідковувалися й позитивні приклади великих науково-виробничих об'єднань, що створюються, як правило, у структурі оборонно-промислового комплексу й орієнтовані на виконання відносно стабільних замовлень державного оборонного замовлення.

Для підприємств харчової промисловості була виявлена організаційна та технологічна неготовність до створення і виведення нового конкурентоспроможного продукту на споживчий ринок, тим самим цей задум нової системи був припинений. Відсутність гнучкості виробничих підприємств стала істотним обмеженням їх інноваційного розвитку. З'явилася реальна потреба в проміжній ланці – інноваційних центрах.

У створенні таких центрів особлива роль відводиться малому підприємству. Його основні переваги – гнучкість, мобільність, висока сприйнятливості до нового, низька консервативність – діючий чинник конкуренції, з яким доводиться рахуватися для збереження своїх позицій.

Заходи з реалізації результатів наукових досліджень або наукової діяльності – це процес перетворення наукового знання на справжній прибуток, який супроводжується незмінними маркетинговими дослідженнями, організацією каналів збуту і комерційних угод. Для проведення даного виду робіт потрібні компетентні фахівці, що володіють знаннями в галузі управління проектами, управління інноваціями.

Розроблення наукомісткої продукції в результаті здійснення інноваційного процесу можна розглядати, з одного боку, як паралельно-последовне здійснення науково-дослідницької, науково-технічної, виробничої, маркетингової діяльності підприємства. З іншого боку, прослідковуються тимчасові етапи життєвого циклу нововведень – від виникнення наукових ідей до їх реалізації у вигляді нових продуктів (виробів і послуг). В узагальненому понятті інноваційний процес здійснюється наукомістким високотехнологічним підприємством, яке застосовує сукупність процесів: розроблення, виробництво і застосування технологій, які володіють науково-технічною новизною, задовольняють певні запити споживачів і застосовуються на ринку. Етапи інноваційного процесу, здійснюва-

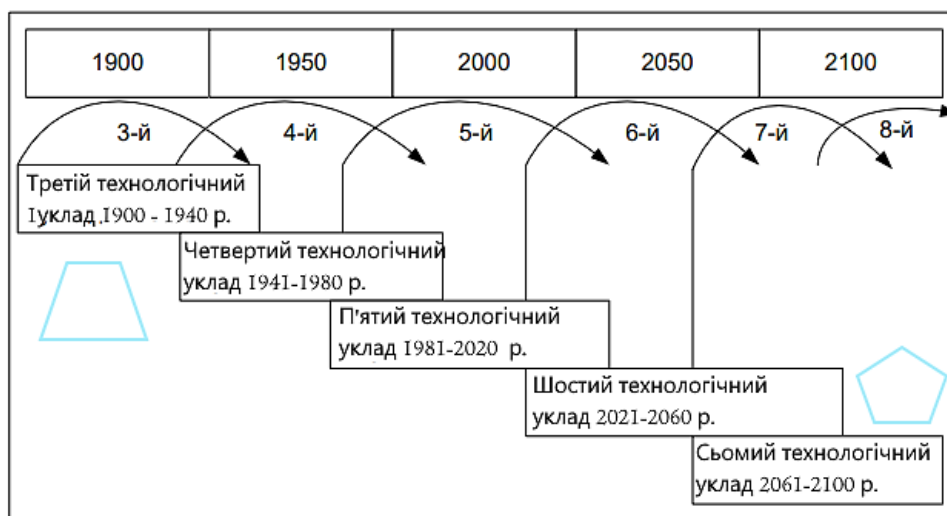


Рис. 1. Ритм зміни технологічних укладів і поколінь техніки

ного таким підприємством, відрізняються за змістом і результатами, їм властиві певна автономність, а також наявність організаційно-технічних особливостей, пов'язаних зі специфікою планування і фінансування робіт, що проводяться на цих етапах.

Структуру інноваційного процесу високотехнологічних підприємств харчової галузі промисловості загалом опишемо чотирма основними етапами: фундаментальні дослідження (ФД), прикладні дослідження, дослідні і технологічні роботи, виробництво нової продукції й її комерціалізація. На першому етапі інноваційного процесу проводяться ФД, здійснювані в інститутах і університетах. Другий етап відповідає дослідженням прикладного характеру, які робляться переважно в дослідних лабораторіях (Food-лабораторіях) і можуть фінансуватися за рахунок бюджету і спонсорів.

Технологічні розробки, проведені на третьому етапі інноваційного процесу, виконуються як у спеціалізованих лабораторіях, так і на високотехнологічних підприємствах інтегрованих структур сучасних закладів ресторанного господарства. При цьому джерелом фінансування є власні кошти підприємства. На четвертому етапі інноваційного процесу відбувається створення нового продукту і його комерціалізація. Етап вимагає значного фінансування і має на меті інвестиційні вкладення в організацію виробництва інноваційної продукції. Основні етапи представлено на рис. 2.

Етапи інноваційного процесу, здійснюваного підприємством, є окремими підсистемами. Вони складаються з безлічі частин і взаємодіють з іншими частинами, утворюючи систему.

Усі етапи взаємопов'язані і взаємозалежні та узгоджуються з метою системи і механізмами управління (рис. 3). В основу розвитку високотехнологічних підприємств харчової галузі покладено безперервний інноваційний процес.

Особливість процесу полягає у тому, що він не припиняється й після впровадження інновацій, інноваційна продукція стає поточною і підлягає модернізації.

Метою інноваційної діяльності для харчових підприємств є отримання прибуткового ефекту від конкурентних переваг на ринку за рахунок нововведень, які надають створюваній продукції нові властивості, привабливі для споживачів.

Найважливішою властивістю сучасних харчових виробництв і підприємств є можливість зміни їхньої структури з метою перепрофілювання на випуск нової продукції, затребуваної ринком або державою.

Необхідність реструктуризації вітчизняних підприємств у ринкових умовах обґрунтовано невідгінним здійсненням на кожному харчовому підприємстві повного циклу розроблення і виробництва виробів та продуктів.

Невиправдане дублювання постійного асортименту для освоєння потокового виробництва призводить до підвищення собівартості та розпорощення обмежених коштів підприємства, виділених на підтримку нових виробів, тому існує необхідність розроблення методик і підходів до оцінки перспективності діяльності відділів планування, розвитку і розроблення нової продукції на підприємствах громадського харчування.

Сьогодні на часі розроблення та впровадження меню з унікальною рецептурою для закладу будь-якого формату і спрямованості кухні:

- Розроблення переліку страв у межах концептуальної єдності.
- Створення легенд-презентацій страв і карток страв (МКС) для офіціантів.
- Розроблення алгоритму виробництва заготовок, які гарантують забезпечення якості.
- Дегустація для управлінської ланки, співробітників виробничої і контактної групи.
- Проведення виробничого навчання та атестації.

Формування сучасних підходів вимагає визначення умов впливу на якісно нові зміни стану підприємств харчової промисловості. Класифікаційно поєднаємо аспекти джерела впливу в три групи: ендогенні, екзогенні і всеосяжні [7].

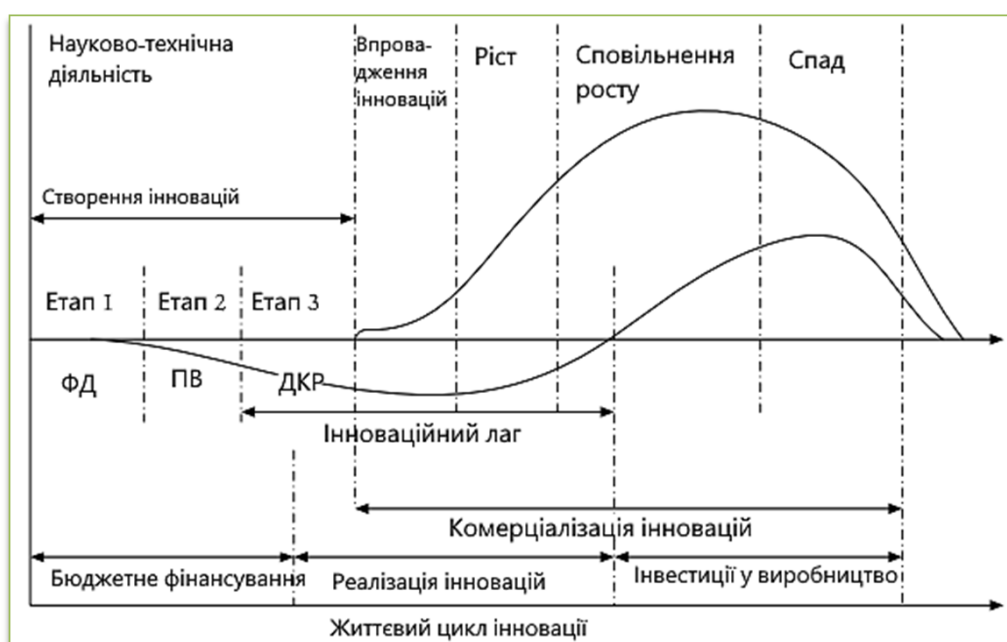


Рис. 2. Основні етапи інноваційного процесу





Рис. 3. Механізм управління інноваційними процесами на підприємстві

Більш широкого використання методологічних і методичних підходів до оцінки функціонування і розроблення напрямів її перспективного становлення вимагає сучасна діяльність підприємств харчової промисловості. Унаслідок цього, на нашу думку, в одному ряду з визначенням сукупних і своєрідних чинників функціонування досліджуваних питань роботи увага спрямовується до комплексних випадків, які виявляють багатообіцяючі можливості становлення підприємств харчової промисловості. Виходячи з даної позиції, вважаємо за необхідне підвести до цієї групи факторів необхідні чинники: вплив на становлення харчової індустрії специфічного життєвого циклу плантарію, життєвого циклу продуктів, виробничо-територіальної локалізації підприємства, інституціональних відносин і складання та реалізацію конкурентних переваг. Узагальнюючи запропоновані і сучасні підходи до даного процесу, життєвий цикл підприємства можна описати як етап існування суб'єкта виробництва, починаючи з формування ідеї його необхідності і закінчуючи його моральним зносом або ж матеріальним старінням, наслідком чого є можливість роботи на ринку або його ліквідація, або ж перевтілення в новий суб'єкт зі свіжими мотивованими орієнтирами.

В актуальному циклі діючого підприємства виділяють такі рубежі [7]:

– Вихід нового продукту (продукту, з яким не знайомий покупець, або ж продукту сучасного вигляду): на цьому етапі фігуруватиме формула показників і специфічності запровадженого продукту, розроблення способів його виготовлення, важливих інфраструктурних та логістичних дій. Він ще характеризуватиметься наявністю значних витрат на розроблення без можливості їх інтенсивної та оперативної компенсації.

– Упровадження нового способу виготовлення продукції (методу, який раніше не застосовувався в даній галузі промисловості): він включає вибір технологій і раціонального місця розташування виробництва з метою дієвого залучення вагомих деталей

виготовлення, виробничої, ринкової та логістичної інфраструктури. Підприємство на цьому етапі зазнає передбачуваних збитків на впровадження виробничо-технологічних і управлінських нововведень. Водночас вихід на внутрішній ринок даного підприємства з новим продуктом із відносно невисокими цінами підкреслює ймовірність отримання прибутковості.

– Виявлення нового ринку, на якому дане виробництво не було представлено: цей період настає за умови, коли створений продукт цілком покриває внутрішній попит. Накопичені грошові резерви і набутий досвід дають можливість утворити допоміжні запаси готової продукції, наявність яких передбачає ймовірність виходу фірми на зовнішні ринки. Цей період характеризується граничним рівнем дохідності.

– Оволодіння новим джерелом сировини і напівфабрикатів: настає за умови вичерпання існуючих сировинних джерел або ж за збільшення витрат підприємства під час тривалого застосування, що, власне, призводить до малоконтрольованого процесу зростання витрат. Метою цього кроку вважається дослідження більш дешевих і недорогих видів і джерел сировини з метою зменшення собівартості продукції.

У сучасних умовах господарювання з урахуванням існуючих ризиків та загроз на макро-, мезо- та мікрорівні одним із вагомих чинників розвитку харчової промисловості є оптимальне використання всіх наявних конкурентних переваг та формування нових їх типів, що забезпечить досягнення більш високих рівнів виробничо-просторової конкурентоспроможності підприємств даної сфери господарювання. Водночас споживачі харчових продуктів також мають свободу вибору відповідно до місця проживання, режиму життєдіяльності та відтворення, рівня добробуту, споживчих переваг тощо. У результаті цього виникає система взаємозв'язків та взаємозалежностей між усіма учасниками ринку харчових продуктів, основою якої є конкуренція. Базуючись на вказаних методологічних положеннях, слід визначити основні напрями форму-

вання та використання конкурентних переваг у процесі управління та розвитку харчової промисловості у напрямі забезпечення її виробничо-просторової конкурентоспроможності.

Основні напрями формування та використання конкурентних переваг підприємства:

– забезпечення рівноваги макроекономічної системи, що є важливою умовою забезпечення конкурентоспроможності, оскільки робить виробничо-господарську діяльність підприємств харчової промисловості прогнозованою та стабільною;

– розширення сировинної бази підприємств харчової промисловості, що дає можливість формування ефективної асортиментної та цінової політики, забезпечення скорочення витрат виробничо-господарської діяльності та зростання прибутковості;

– закріплення позицій на освоєних та вихід на нові ринки збуту продукції з пріоритетом забезпечення внутрішніх потреб країни. Це дасть змогу сформувати вагомі гарантії реалізації продукції харчової промисловості, а також сприятиме залученню нових продавців і покупців, підвищенню загального рівня конкуренції та запобігатиме негативним її проявам;

– розвиток інституційного середовища, що сприятиме зростанню рівня конкурентоспроможності, оскільки воно впливає на ті способи конкуренції, за якими підприємства харчової промисловості формують та розподіляють свої переваги і зазнають витрат на реалізацію стратегій та програм розвитку;

– підвищення інноваційно-технологічного рівня виробництва, що сприятиме зростанню ефективності й швидкості прийняття та впровадження нововведень підприємствами харчової промисловості в технологічному і технічному плані з метою підвищення продуктивності виробничо-господарської та збутової діяльності;

– забезпечення ефективного використання інвестиційно-інноваційного потенціалу, що полягає в активному залученні вигідних фінансових ресурсів на впровадження інновацій. Це має забезпечити стабільність, рівновагу та розширене відтворення виробництва продуктів харчування у довгостроковій перспективі;

– підтримка ефективного розвитку інфраструктури, що сприятиме доступності товаровиробників до ринків сировини та збуту готової продукції, їх довготривалому зберіганню з метою нівелювання сировинних, збутових та сезонних обмежень;

– зростання ефективності кадрового забезпечення діяльності підприємств харчової промисловості, що є однією з базових умов реалізації інновацій та сприяння їх розширеному відтворенню;

– сприяння стабільності та доступності фінансового ринку, що є одним з основних інструментів ефективної інвестиційної політики та інноваційних трансформацій;

– удосконалення бізнес-середовища функціонування підприємств харчової промисловості, що за рахунок спрощення та забезпечення прозорості регулюючого впливу сприяє зростанню продуктивності виробництва;

– дотримання інтересів усіх учасників ринку харчової продукції, що дасть можливість запобігати появі нових ризиків та загроз для його конкурентного функціонування.

Загалом конкурентоспроможність підприємств харчової промисловості об'єктивно зумовлена господарською самостійністю її складників у процесі виробництва та реалізації товарів, намаганням максимізувати доходи та мінімізувати витрати, розширювати масштаби виробництва та реалізації продукції з одночасною залежністю їх від кон'юнктури ринку. Слід зазначити, що вільна підприємницька діяльність дає можливість підприємствам харчової промисловості не лише залучати та використовувати доступні фактори виробництва відповідно до своїх потреб, а й здійснювати роботу з формування нових конкурентних переваг у тих сферах, які є більш привабливими та необхідними.

**Висновки з проведеного дослідження.** Використання запропонованих методів оцінки сучасного стану, визначення стратегій та перспективних напрямів функціонування переробної промисловості на основі аналізу та використання в практиці управління підприємствами системи аналізу екзогенних, ендогенних та комплексних чинників має забезпечити позитивну динаміку розвитку не лише підприємств даного виду діяльності, а й регіональних господарських систем нашої країни на основі досягнення між ними синергетичного ефекту.

Технологічна, технічна та інноваційна модернізація не має сенсу в сучасних умовах розвитку без урахування та застосування її на підприємствах з отриманням відповідного доходу. Відставання підприємств у впровадженні виробничої модернізації, на нашу думку, остаточно зруйнує ринкові відносини організаційно-правової власності з іншими суб'єктами господарювання та призведе в галузі до слабкої інноваційної діяльності у сфері технологій, виникнення застійних явищ («морально зношеної систематичності») в порядку управління виробництвом, погіршення якості та конкурентоспроможності виробленої продукції, радикальних змін або кризи в кадровому потенціалі. Адже модернізація полегшує працю, підвищує її продуктивність, якість виробленої продукції, але реальне здійснення такої модернізації потребує значних зусиль. Отже, ми вважаємо, що модернізація підприємств харчової промисловості України на основі інноваційного розвитку являє собою реальний спосіб забезпечення прориву соціально-економічного розвитку країни.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Науково-інноваційна інфраструктура регіону в контексті розвитку готельно-ресторанної індустрії / І. М. Ощипок та ін. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2018. Вип. 21. С. 25–32.
2. Ощипок І. М., Лоїк Г. Б. Інформаційна інфраструктура регіону як засіб забезпечення розвитку підприємств сфери обслуговування. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2019. Вип. 58. С. 69–75.
3. Крисанов Д. С., Бужимська К. О. Трансформації в харчових галузях та їх інформаційно-технологічна модернізація. *Економіка АПК*. 2010. № 7. С. 113–121.
4. Кириченко О. До проблеми розвитку харчової промисловості. *Економіка України*. 2000. № 10. С. 82–84.
5. Карпунь І. Н. Структура і середовище національної інноваційної системи України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.14. С. 193–200.
6. Гармашова О. П. Пріоритетні напрями інноваційного забезпечення конкурентоспроможності України. *Вісник СевНТУ*. 2012. № 130. С. 48–55.

7. Бутко М. П., Бердар М. М. Підходи до визначення чинників формування ефективної виробничо-просто-рової організації підприємств харчової промисловості. *Економіка та держава*. 2018. № 6. С. 28–32.

8. Traill W. B., Meulenbergh M. Innovation in food industry. *Agribusiness*. 2002. № 18. № 1. S. 1–21.

9. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / пер. з англ. В. Старка. Київ : Києво-Могилянська акад., 2011. 242 с.

10. Тур О. Екзогенні ризики ринкової стійкості підприємств харчової промисловості: сучасний стан та стратегічні перспективи. *Економіст*. 2016. № 11. URL: <http://ua-ekonomist.com/archive/2016/11/Tur.pdf>.

## REFERENCES

1. Oschypok, I. M., Petryshyn, N. Z., Blisch, R. O. and Popovych, M. P. (2018), "Naukovo-innovatsijna infrastruktura rehionu v konteksti rozvytku hotel'no-restorannoï industriï", *Visnyk L'vivs'koho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu*, № 21, s. 25–32.

2. Oschypok, I. M. and Loik, H. B. (2019), "Informatsijna infrastruktura rehionu iak zasib zabezpechennia rozvytku pidpriemstv sfery obsluhovuvannia", *Visnyk L'vivs'koho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu*, № 58, s. 69–75.

3. Krysanov, D. S. and Buzhym's'ka, K. O. (2010), "Transformatsii v kharchovykh haluziakh ta ikh informatsijno-tehnolohichna modernizatsiia", *Ekonomika APK*, № 7, s. 113–121.

4. Kyrychenko O. (2000), "Do problemy rozvytku kharchovoi promyslovosti", *Ekonomika Ukrainy*, № 10, s. 82–84.

5. Karpun', I. N. (2010), "Struktura i seredovysche natsional'noi innovatsijnoi systemy Ukrainy", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, № 20.14, s. 193–200.

6. Harmashova, O. P. (2012), "Priorytetni napriamy innovatsijnoho zabezpechennia konkurentospromozhnosti Ukrainy", *Visnyk SevNTU : zb. nauk. pr.*, № 130, s. 48–55.

7. Butko, M. P. and Berdar, M. M. (2018), "Pidkhody do vyznachennia chynnykiv formuvannia efektyvnoi vyrobnycho-prostorovoi orhanizatsii pidpriemstv kharchovoi promyslovosti", *Ekonomika ta derzhava*, № 6, s. 28–32.

8. Traill, W. B. and Meulenbergh M. (2002), "Innovation in food industry", *Agribusiness*, № 18(1), s. 1–21.

9. Shumpeter, J. A. (2011), *Teoriiia ekonomichnoho rozvytku: doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidsotka ta ekonomichnoho tsykladu* / per. z anhl. V. Star'ka, Vyd. dim "Kyievo-Mohyl. akad.", Kyiv, Ukraine.

10. Tur O. (2016), "Ekzohenni ryzyky rynkovoï stijkosti pidpriemstv kharchovoi promyslovosti: suchasnyj stan ta stratehichni perspektyvy", *Ekonomist*, № 11, lystopad, available at: <http://ua-ekonomist.com/archive/2016/11/tur.pdf>.

*Стаття надійшла до редакції 03 березня 2021 р.*